

DEN DANSKE MODEL

Overenskomstforhandlinger og den flygtige offentlighed

Ifølge LO's formand Harald Børsting har der i optakten til OK 2010 været mere end dobbelt så meget offentlig omtale af forløbet i forhold til den forrige overenskomstrunde på det private arbejdsmarked i 2007. Dengang var der endda tale om en stigende mediemæssig opmærksomhed. Og under overenskomstforhandlingerne og konflikten på det offentlige arbejdsmarked i 2008 var der også en hidtil uset opmærksomhed om de offentlige overenskomstforhandlinger. Efter en lang periode med aftagende mediedækning – bortset fra storkonflikten i 1998 – er overenskomstforhandlingerne i disse år således igen stærkt eksponerede.

Det er set fra arbejdsmarkedsforskningens synsvinkel en positiv udvikling. Overenskomstforhandlingerne er et særdeles væsentligt samfundsmæssigt fænomen. De berører meget store dele af befolkningen enten direkte eller indirekte ved at sætte rammerne for løn- og arbejdsvilkår i de kommende år. Resultatet af overenskomstforhandlingerne har derfor også afgørende betydning for både den erhvervsøkonomiske og samfundsøkonomiske udvikling. Samtidig er det en arena til løsning af grundlæggende samfundsmæssige interessekonflikter, og det kan både ende med forlig og konflikt. Derfor er det et samfundsmæssigt drama, der udspiller sig i et relativt kort og fortættet tidsforløb, og hvis udfald har langsigtede konsekvenser både for de enkelte lønmodtageres arbejds- og familieliv og for virksomhedernes og samfundets fortsatte udvikling.

Overenskomstforhandlinger er karakteriseret på denne måde et fænomen, der næsten ikke kan overvurderes i den offentlige debat og mediedækning. Derfor er det helt naturligt, at forløbet følges tæt og kommenteres ivrigt

i medierne. Men erfaringen fra de seneste tre-fire overenskomstrunder viser desværre også, at mediernes interesse er uhyre flygtig. Så snart et overenskomstforløb er overstået forsvinder omtalen, og der er kun i meget begrænset omfang forsøg på at forstå forløbet i et videre perspektiv. Man siger altid, at der ikke er noget så nyhedsmæssigt dødt som en afgået formand for en organisation eller fremtrædende politikere. Det samme gælder for overenskomstrunder. De er så at sige ikke eksisterende, når de er overstået. Medierne kaster sig over de næste fænomener, der dukker op i den malmstrøm af begivenheder, der danner historiens gang.

Det er set fra arbejdsmarkedsforskningens synsvinkel bagsiden af medaljen. Det betyder, at vi let kan få en rolle som ekspertvidner i det løbende overenskomstspil, der er i gang. Men når det kommer til vores egentlige funktion: at sætte et givent forløb i et større perspektiv, har vi vanskeligere ved at komme til orde. I hvert fald i medier med en bredere offentlighed som målgruppe. Vores nyeste bog om forløbet af OK 2008 giver en god illustration af disse forhold.

I løbet af vinteren 2007-08 og frem til midten af juni 2008 var aviserne og de elektroniske medier fulde af historier om det opsigtsvækkende overenskomst- og konfliktforløb på det offentlige arbejdsmarked. Den danske aftalemodel, som den har udviklet sig på det offentlige område, var sat under et alvorligt pres, og det fremstod i høj grad usikkert, om det eksisterende forhandlingsystem med de fælles forhandlinger fra top til bund i lønssystemet kunne overleve. OK 2008 var desuden præget af en hidtil uset politisk indblanding i forhandlingerne og af en ligelønsdiskussion og debat om vilkårene for mange af de

Stigende offentlig eksponering af overenskomstspillet

Betydning for store lønmodtagergrupper

DEN DANSKE MODEL**Overenskomstforhandlinger og den flygtige offentlighed**

kernemedarbejdere, der udfører væsentlige offentlige velfærdstjenester.

Derfor fortsatte vi efter afslutningen af forløbet med at analysere konflikten og dens implikationer for fremtidens forhandlingssystem i den offentlige sektor. Det førte til bogen Forligsmagere og forumshoppere – analyse af OK 2008 i den offentlige sektor, der udkom i slutningen af oktober 2009. Her forsøgte vi at forklare baggrunden for det unikke forløb og gav samtidig et bud på fremtiden for det offentlige aftalesystem. I vores naivitet regnede vi med, at en sådan publikation ville blive omtalt og anmeldt i de fleste af de medier, der under selve forløbet lagde så stor vægt på næsten dagligt – og i tilspidsede situationer nærmest fra time til time – at rapportere om begivenhedernes gang. Men omtalen var uhyre begrænset – bortset fra en enkelt analyseartikel, som vi selv skrev.

Medierne og deres medarbejdere har blikket stift rettet fremad og bruger helst ikke bakspejlet. Ikke mindst de elektroniske mediers fremmarch – herunder internettet – har bidraget til den stadigt større flygtighed. Det er et generelt fænomen, der altså også har påvirket behandlingen af arbejdsmarkedsstoffet.

Kontrasten er stor set i forhold til situationen for de tre-fire årtier tilbage, da vores forskerkarriere begyndte. Dengang var mediernes dækning præget af erfarne arbejdsmarkedsjournalister, som brugte et helt eller halvt arbejdsliv på at følge organisationerne på arbejdsmarkedet og deres forhandlinger. I dag er det en næsten uddød race. Det var journalister med et detailkendskab, der gjorde, at der ikke var brug for arbejdsmarkedsforskere til at forklare baggrunden for det komplekse spil. Det kunne journalisterne selv, og det betød også, at dækningen i medierne ofte havde en højere kvalitet. Nyhederne blev sat ind i en historisk og udviklingsmæssig kontekst.

Bl.a. kan nævnes den legendariske Erik Hansen, der redigerede radioudsendelsen "Nyt fra arbejdsmarkedet" tilbage i 1950'erne og 1960'erne. Der var Bent Hansen, Carl John Nielsen, Martin Jensen og Bent W. Nielsen, der dækkede forhandlingerne for henholdsvis Aktuelt, BT, Politiken og Land og Folk. Selv den ræverøde Bent W. blev anerkendt i DA som en af de mest vidende journalister. De her nævnte hørte til frontfigurerne i den både fagligt saglige og festlige

forening for arbejdsmarkedsjournalister, hvor også Preben Bengtsson, Metal, var en synlig skikkelse.

Fra 1970'erne og 1980'erne kan nævnes makkerparret på Information, Bent Larsen og Jens Holme, der dækkede overenskomstforløbene sammen og opnåede en encyklopædisk viden og forståelse af det samfundsfænomene de fulgte. Også journalister af hunkøn begyndte at markere sig stærkt. Det gjaldt således Ingelise Larsen, Politiken, og Susanne Zehngraff, Jyllands-Posten.

Der findes stadig i dag eksempler på både dygtige og vidende journalister – ingen nævnt ingen glemt – men i stigende omfang er det nye folk, der sendes i marken fra overenskomststrunde til overenskomststrunde. Samtidig har de ikke så meget plads som de gamle specialister, og de må slås med uforstående redaktionssekretærer, der er mere til det hurtige og smarte end til perspektiverende og oplysende artikler.

Vores væsentligste opgave som forskere er dermed i tiltagende grad blevet at manuducere journalisterne i overenskomstforhandlingernes kringelkroge. Det er derfor, vi på www.faos.dk har opbygget en temaside om overenskomstforhandlingerne, hvor der kan findes relevante facts og vurderinger. Nye journalister kan begynde her, og nogen gange, når vi bliver ringet op og kan høre på spørgsmålene, at de stilles uden nogen form for forkundskaber, opfordrer vi til at besøge hjemmesiden først, før de vender tilbage.

Det bliver ikke altid modtaget lige positivt, men som regel ender det alligevel med en god dialog – på et mere oplyst grundlag. Rollen som formidlere af faktuelle oplysninger udøver vi derfor meget gerne, fordi det i en vis udstrækning bidrager til at undgå misforståelser og fejlagtige udlægninger i mediernes dækning.

Der er derimod en anden rolle, som vi helst vil være foruden. Det er – nærmere bestemt – at bidrage til at bekræfte en af journalisterne på forhånd fastlagt vinkel! Det er desværre en meget almindelig brug af eksperter. De spørgsmål, der stilles, viser klart, at journalisten og/eller redaktionssekretæren på forhånd har lagt sig fast på en bestemt vinkel, og kun hvis man entydigt kan bekræfte denne vinkel, kan svarene bruges. Nuanceringer er bestemt

Fortættet dramatisk forløb

Langsigtede konsekvenser for både virksomheder og samfundsøkonomi

Den flygtige nyhedsstrøm med det manglende perspektiv

Fagspecialisterne – en uddøende journalistrace

Vinkel-skriveri

DEN DANSKE MODEL

Overenskomstforhandlinger og den flygtige offentlighed

ikke velkomne. Så er det næsten bedre, at man direkte modsiger det prædestinerede budskab. Nogen gange får man et klart indtryk af, at journalisterne tager eksperterne i tur og orden, indtil de har fundet en eller to, der kan bekræfte historien, og så dropper man dem, der har et andet budskab.

En særlig afart af denne form for vinkel-skriveri er anvendelsen af opinionsundersøgelser. Det er blevet et relativt økonomisk overkommeligt værktøj, og så kan det altid bruges til at lave en historie, som man kommer først med. Selv om disse undersøgelser gennemføres metodisk forsvarligt og kan siges at være repræsentative, er de alligevel for ofte udtryk for en forplumring af den offentlige debat. Det er som regel tydeligt, at man på forhånd har haft et bestemt budskab i tankerne, hvad enten det så eksempelvis er, at lønmodtagerne under indtryk af krisen er parate til at udvise tilbageholdenhed, eller at lønmodtagernes hovedkrav er lønforhøjelser.

Den svenske sociolog og metodeekspert, Hans L. Zetterberg, har præcist givet udtryk for, hvad sådanne undersøgelser er værd. Han spurgte en gang, hvordan det kunne være, at lønmodtagerne med stor majoritet var tilhængere af solidarisk lønpolitik, når det var LO, der fik gennemført en opinionsundersøgelse, mens de med næsten samme majoritet var imod solidarisk lønpolitik, når det var de svenske arbejdsgivere, der var afsenderen.

Svaret er selvfølgelig, at som man spørger, får man svar.

I sammenhæng med sådanne undersøgelser er det almindeligt, at medierne forsøger at få eksperter til at kommentere resultaterne. Derved kommer de meget nemt i den uheldige rolle, at de i realiteten legitimerer en form for undersøgelser, de som seriøse forskere ikke selv vil gennemføre.

Problemet bliver dobbelt i de ikke så få tilfælde, hvor det er nogle af aktørerne, der får gennemført opinionsundersøgelser for at understøtte deres overenskomstkra- v. Det sker også i stigende omfang som et led i den professionalisering af mediehåndteringen, der efterhånden præger både fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer. Der er – sagt på en anden måde – et stort element af spin i denne form for anvendelse af opinionsundersøgelser. Det bør eksperter holde sig fri af, hvilket ikke altid er tilfældet.

Mediernes håndtering af organisationernes spin er desværre ofte præget af, at de plantede budskaber slipper igennem uden større kritisk behandling. En kombination af de flere og flere uerfarne journalister og behovet for en stadigt hurtigere flydende strøm af nyheder bidrager til denne proces, hvor der ikke bliver plads til det bredere og mere kritiske perspektiv.

jd/jsm

Som man spørger, får man svar

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Lettere adgang for arbejdskraft fra tredjelande

Aldrig tidligere har det været så nemt at få adgang til så store grupper af udenlandsk arbejdskraft som i dag efter EU's udvidelse. Alligevel har alle de nordiske lande iværksat tiltag med henblik på at lempe adgangen for kvalificeret arbejdskraft fra tredjelande, dvs. lande uden for EU, såsom Indien og Kina. Reglerne for opholds- og arbejdstilladelse er indrettet forskelligt på baggrund af forskellige strategiske overvejelser og traditioner, men bygger på de samme grundlæggende princip-

per for, hvordan man kontrollerer åbning af nationale arbejdsmarkeder. Sagt med andre ord er knapperne i maskinrummet de samme, der bliver blot skruet lidt forskelligt på dem.

Dette er en af konklusionerne fra rapporten Rekruttering av kompetansesarbejdskraft fra tredjeland til Norden: Reguleringer, strategier og realiteter, som FAOS har udarbejdet sammen med nordiske forskningskollegaer, og som udgives af Nordisk Ministerråd i marts

Kontrolleret åbning af de nordiske arbejdsmarkeder

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Lettere adgang for arbejdskraft fra tredjelande

2010. Rapporten sammenligner udviklingen i regler for tilgang af arbejdskraft fra tredjelande til Norden, strategiske satsninger og resultater særligt vedrørende rekruttering af ingeniører til de nordiske lande. FAOS har udarbejdet kapitlerne om Danmark, Island samt den komparative analyse.

Vurderinger af arbejdskraftbehov er altid forbundet med en vis usikkerhed. Udviklingen i den internationale økonomi, teknologi, in- og outsourcing, off-shoring, erhvervs-mønstre, uddannelsesstruktur er alle faktorer, der påvirker arbejdskraftbehovet. Fælles for de nordiske lande er, at den teknologiske udvikling i for eksempel ingeniørbranchen går mod en stadig større specialisering, og på den baggrund er der bred enighed om, at der fortsat vil være et behov for arbejdskraft med særlige kompetencer, og at adgang til specialiseret arbejdskraft fra store markeder såsom Kina og Indien kan forebygge udflytning af virksomheder. Igennem de seneste år har alle de nordiske lande således i et eller andet omfang haft rekruttering af udenlandsk arbejdskraft på dagsordenen som en del af løsningen på behovet for specialiseret arbejdskraft. Særligt i perioden 2006-2008 er der sket meget i forhold til rekruttering af arbejdskraft fra tredjelande i Norden. Samtlige nordiske lande har således i denne periode foretaget en eller anden form for lempelse i reglerne for adgangen for kvalificeret arbejdskraft fra tredjelande til de nationale arbejdsmarkeder.

I Sverige har man haft fokus på regelforenkling. Blandt andet har man ændret reglerne for, hvordan man vurderer arbejdskraftbehov (også kaldet arbejdsmarkedsprøvning), således at det nu er virksomhederne, der har hovedansvaret for at bedømme, om der er mangel på arbejdskraft på et givent område, og om der skal rekrutteres udenlandsk arbejdskraft til en given stilling. Finland er efter svensk forbillede ligeledes ved at afskaffe den myndighedsbaserede arbejdsmarkedsprøvning i den lovgivning, som forventes at træde i kraft i 2011.

I Danmark har man derimod valgt at lave en række særordninger, der kan give personer – enten med et konkret jobtilbud med en vis årsløn (min. 375.000 kr.) i Danmark eller med særlige kompetencer – adgang til det danske jobmarked. Umiddelbart kunne det se ud som om, Sverige er gået længst i liberali-

seringen af adgangen af udenlandsk arbejdskraft, men ser man på Danmarks greencard-ordning, som giver adgang for jobsøgere til hele det danske arbejdsmarked uden et konkret jobtilbud, må man sige, at Danmark også har taget skridt i retning af en form for liberalisering.

I Norge er man derimod ikke interesseret i ordninger a la det danske greencard, da man ikke mener, at ordningen er efterspørgselsorienteret nok. Norges regler giver således – ligesom de svenske – udelukkende adgang for arbejdskraft fra tredjelande med et konkret jobtilbud, men med udgangspunkt i de gode erfaringer Norge har haft med udenlandsk arbejdskraft primært fra EU, er forståelsen af kvalificeret arbejdskraft noget bredere end i Danmark og inkluderer også grupper af faglærte.

Trods disse forskelligheder i den konkrete indretning af reguleringen i de nordiske lande er der grundlæggende mange lighedspunkter i de principper, som reguleringen bygger på. Lovgivningen på området i de forskellige lande balancerer således alle mellem 1) at facilitere arbejdsgivernes efterspørgsel efter arbejdskraft og 2) at beskytte det nationale og europæiske arbejdsmarked mod dumping af løn og arbejdsvilkår. Måden, hvorpå man søger disse mål opnået, er blot noget forskellig.

Justeringerne i lovgivningen er som sagt sket inden for de seneste år, og derfor er det ikke muligt at evaluere de langsigtede konsekvenser heraf. Samtidig er der også mange andre faktorer ud over lovgivning, som spiller en rolle for tilgangen af udenlandsk arbejdskraft. Efterspørgslen efter arbejdskraft er uden tvivl en af de væsentligste. Finanskrisen har medført en nedgang i produktionen i en række brancher og medført en stigende arbejdsløshed. Ser man isoleret på ledigheden blandt gruppen af for eksempel ingeniører, har denne været meget lav på tværs af de nordiske lande frem til 2008. Særligt i Norge, Danmark og Island har man under højkonjunkturen manglet ingeniører inden for visse brancher. Den finansielle krise har på kort sigt ændret noget på dette, således at ingen af de nordiske lande længere melder om generel arbejdskraftmangel, derimod melder industri- og ingeniørorganisationer i et vist omfang fortsat om mangel på særlige specia-

Forskel i regulering og strategi, men ens grundprincipper

Fortsat stigning i tilgang af arbejdskraft trods krise

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Lettere adgang for arbejdskraft fra tredjelande

liserede grupper af ingeniører. Dette mener man blandt andet at kunne se afspejlet i den fortsatte tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft til stort set alle de nordiske lande trods generel stigende ledighed. Kun på Island har man siden 2008 oplevet en egentlig nedgang i tilgangen som følge af de særlige samfundsøkonomiske udfordringer, Island har stået over for i forbindelse med krisen.

Den stigende tilgang af udenlandsk arbejdskraft inkluderer også arbejdskraft fra tredjelande, og også her er den stigende tendens fortsat ind i 2009. Af den samlede mængde, der ankommer til de nordiske lande, udgør andelen af særlig kvalificeret arbejdskraft fra tredjelande dog stadig en meget lille andel. I 2008 fik for eksempel kun 3.384 personer adgang via faglært/specialist-kategorien i Norge, mens man i Danmark udstedte omkring 2.624 opholds- og arbejdstilladelser til særligt kvalificerede, som fik adgang via de nye ”fast track”-ordninger. Langt størstedelen af arbejdskraften fra tredjelande kommer fra Asien og her primært Indien eller Kina. I Norge modtager man også en stor del af den kvalificerede arbejdskraft fra Rusland, mens Finland modtager en del fra Ukraine. I forhold til den megen politiske fokus, som arbejdskraftmanglen har haft i flere af de nordiske lande i løbet af de sidste par år, er det således bemærkelsesværdigt, hvor få der ankommer.

Set i lyset af ønsket om særlig kvalificeret arbejdskraft er det også noget paradoksalt,

hvor svært det er at finde data på, hvilke kompetencer den udenlandske arbejdskraft medbringer til de nordiske lande. Det gælder også den kvalificerede arbejdskraft fra tredjelande, som får adgang igennem de særordninger, som fx Danmark og Norge har indført gennem de seneste år. Alle de nordiske lande oplever også udfordringer i forhold til at sikre en smidig og effektiv sagsbehandling. Sverige har i deres justeringer som nævnt haft fokus på regelforenkling. Særordningerne i Danmark og Norge derimod stiller fortsat store krav til myndighedernes sagsbehandling især i forhold til at skulle vurdere kvalifikationer og sikre, at national eller EU/EØS-arbejdskraft først er forsøgt rekrutteret, inden arbejdskraft fra tredjeland rekrutteres. Disse og andre problemstillinger vedrørende rekruttering af kvalificeret arbejdskraft til de nordiske lande vil blive taget op på en konference i København i starten af foråret 2010, som arrangeres af det danske beskæftigelsesministerium i Nordisk Ministerråds regi. Her vil flere resultater fra ovennævnte rapport – der er finansieret af Nordisk Ministerråd og forskellige nordiske arbejdsmarkedsorganisationer inden for ingeniørbranchen, heriblandt DI og IDA – også blive præsenteret.

nba

Mere følger om tid og sted for konferencen i foråret 2010 på FAOS' hjemmeside, faos.dk

Størst tilgang fra Indien og Kina

Smidig og effektiv sagsbehandling er fortsat en udfordring

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Fra flexicurity til 'mobication'

Flexicurity har skabt opmærksomhed og forståelse for en vigtig dynamik i dansk arbejdsmarkedsregulering. Det drejer sig om dynamikken mellem fleksible afskedigelsesregler, relativt høje dagpenge og den aktive arbejdsmarkedspolitik. Men det bliver stadig mere tydeligt, at forklaringskraften i modellen halter – og det skyldes ikke kun krisen og den manglende evne til at få alle ledige tilbage i beskæftigelse.

Set i et internationalt perspektiv er der en stor mobilitet på det danske arbejdsmarked.

Men når vi taler om, at op mod en tredjedel af alle får nyt job hvert år, så tæller vi alle former for bevægelser på arbejdsmarkedet med. Det drejer sig her om personer, der går fra job til uddannelse, personer, der får ny arbejdsplads inden for samme concern, nyuddannede, der kommer ind på arbejdsmarkedet, og ældre, der forlader arbejdsmarkedet. Andelen af arbejdsstyrken, der bevæger sig fra et job til et andet i løbet af et år, ligger nærmere omkring 15 procent. Job-til-job-mobiliteten

**Mobility
+ education
= mobication**

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Fra flexicurity til 'mobication'

kan også ses i sammenhæng med, at op mod 65 procent af alle lønmodtagerne er dækket af Funktionærloven eller via overenskomsten ansat på funktionærlignende vilkår. De er med andre ord ikke omfattet af de meget fleksible afskedigelsesregler, som vi finder blandt timelønnede ikke-funktionærer.

Hvad angår de relativt høje dagpenge, må vi konstatere, at niveauet for faglærte og personer med en videregående uddannelse – relativt set – ikke ligger højere i Danmark end i de vesteuropæiske lande, vi normalt sammenligner os med. Hvad angår de laveste lønindtægter – de ufaglærte – er kompensatio- nen relativt høj, og man kan som bekendt få dagpenge i op til fire år, hvilket i international sammenhæng er længe.

Om den aktive arbejdsmarkedspolitik ved vi, at en forholdsvis stor andel af dem, der har været igennem aktiveringen, vender tilbage. De formår ikke at få en fast tilknytning til det ordinære arbejdsmarked. Om aktiveringen er en succes eller ej handler nok mest om, hvorvidt man ser glasset som halvt fyldt eller halvt tomt.

Samlet set er der behov for at tænke videre, tænke nyt, i forhold til flexicurity, hvis vi skal være i stand til at se den gode dynamik og sammenhæng i reguleringen og modsat mangel på sammenhæng og dynamik i regu- leringen.

Det er baggrunden for et notat om 'mobication' (mobility + education) skrevet af Søren Kaj Andersen, FAOS, og Ove Kaj Pedersen, International Center for Business and Politics, CBS. Notatet De nordiske landes konkurren- cedygtighed – fra flexicurity til mobication er udarbejdet som et diskussionsoplæg til Nordisk Ministerråd. Udgangspunktet er, at Danmark i en række internationale bench- marks scorer endog meget højt vedrørende effektiv arbejdsmarkedsregulering og kvalitet i uddannelser inklusive efteruddannelse. Tesen er følgelig, at skal Danmarks konkurrence- evne fastholdes og udvikles, så er høj mobi- litet på arbejdsmarkedet i tæt samspil med et effektivt og fleksibelt uddannelsessystem en

forudsætning. Som nævnt har Danmark hidtil scoret højt på disse parametre, men der er også åbenlyse problemer: Erhvervsstrukturen ændrer sig – tilsyneladende også accelereret af krisen – med risiko for, at vi om få år mangler arbejdskraft samtidig med, at vi har en større gruppe arbejdsløse med ringe eller ikke-efter- spurgte kvalifikationer. På uddannelsesområ- det hører vi til stadighed om de mange unge, der ikke får anden uddannelse end grund- skolen. Tilsyneladende mangler der fleksible og attraktive overgange mellem skole, faglig uddannelse og job.

Tesen om mobication bygger videre på flexicurity, men med et ændret fokus. Hvor flexicurity omhandler, hvad der sker, når man ryger ud i arbejdsløshed (ud af beskæftigelse), så omhandler mobication, hvad der sker af (op)kvalificering, når man er – eller er på vej ind – i beskæftigelse. Et argument er her, at vi står over for et paradoks: På den anden side af krisen risikerer vi som nævnt fortsat ledighed blandt primært lavt kvalificerede trods en forventet mangel på arbejdskraft. I forsøget på at løse dette problem kan vi i et vist omfang identificere inden for hvilke fag- områder, der vil opstå mangel på arbejdskraft – men også kun i et vist omfang. Ny tekno- logi, ændringer i den globale arbejdsdeling og pludselige økonomiske kriser skaber uforud- sigelighed. Skal den fremtidige sammenhæng og balance mellem udbud og efterspørgsel på arbejdskraft sikres, må der være fokus på (op) kvalificering, når man er i arbejde og uddan- nelse, og ikke først når man bliver ledig.

ska

Søren Kaj Andersen præsenterede notatet 'De nordiske landes konkurrenedygtighed – fra flexicurity til mobication' for de nordiske beskæftigelsesministre ved et rådsmøde den 10. november i Reykjavik. Det kan downloades fra FAOS' hjemmeside, faos.dk. Et udvi- det notat om mobication bliver udarbejdet til Nordisk Ministerråd i de kommende måneder. I dette arbejde deltager også Nikolaj Lubanski, direktør ved Profes- sionshøjskolen Metropol.

Behov for at videre- udvikle flexicurity

Notat til Nordisk Ministerråd

Flexicurity: En succes på sit dødsleje?

Er den danske flexicurity-model, som vi kender den, død? Det var det provokerende spørgsmål, FAOS stillede sig selv og sine paneldeltagere fra arbejdsmarkedets parter og Beskæftigelsesministeriet på et eftermiddagsseminar den 19. november 2009. Baggrunden for det kritiske spørgsmål var primært den stigende arbejdsløshed og mumlen i krogene om den danske models skrøbelighed i diskussioner om dagpengesystemet, opsigelsesregler og den aktive beskæftigelsespolitik. Formålet med seminaret var således dels at tage temperaturen på det meget feterede flexicurity-begreb – set i lyset af det voldsomme økonomiske uvejr, den finansielle krise har medført – dels at præsentere FAOS' seneste forskning inden for flexicurity.

Det første oplæg havde dog en lidt anden karakter; Mikkel Mailand fra FAOS præsenterede sin analyse af de politiske processer omkring vedtagelsen af fælleseuropæiske flexicurity-principper i EU. I sin præsentation gjorde Mikkel Mailand rede for, hvilke lande der havde fremmet en progressiv flexicurity-dagsorden i processen, og hvilke lande der havde forsøgt at bremse processen. Konklusionen var, at den sidstnævnte fløj i høj grad havde held til at bremse meget vidtrækkende flexicurity-principper.

I det andet oplæg præsenterede Christian Lyhne Ibsen, FAOS, analysen af de kollektive overenskomsters bidrag til flexicurity-balancer for elektriker- og grafiker-fagene i England, Danmark og Spanien på baggrund af en større rapport af selvsamme og Mikkel Mailand. Konklusionen på rapporten var, at overenskomster i høj grad bidrager til balancer, men at bidraget er afhængigt af gode forhandlingsrelationer, hvilket havde været til stede i de engelske og danske forhandlinger og i mindre grad i de spanske.

Med det tredje oplæg af Søren Kaj Andersen fra FAOS blev diskussionen mere principiel i forhold til den danske flexicurity-models svar på krisen set i forhold til andre lande. Oplægget handlede blandt andet om

forskelle i brug af arbejdsfordeling i Danmark og Tyskland. Det er tydeligt, at denne form for løsning er mere udbredt i Tyskland, hvorimod danske virksomheder nok i højere grad foretrækker fyringer. Hvorvidt den ene løsning er bedre end den anden, må tiden selvklart vise.

Efter oplæggene fulgte paneldiskussionen med deltagelse af Jens Bundvad fra Industrianställda i Norden, Erik Kjærgaard fra DI og Thomas Mølsted Jørgensen fra Beskæftigelsesministeriet. Hver paneldeltager fremlagde sit syn på krisens konsekvenser for flexicurity-modellen og gav deres bud på fremtiden for modellen. At der ikke kunne gives en entydig konklusion, kommer ikke som nogen overraskelse, men dog var det tydeligt, at deltagerne ikke anså modellen for død. Tværtimod var der behov for at betragte flexicurity-modellen som en forudsætning for skånsom tilpasning i tider med behov for omstrukturering snarere end en garanti for succes. Samtidig var paneldeltagerne også enige om det stadige behov for reformer af modellen, dog uden at der var enighed om, hvilke dele af modellen der skulle reformeres. Ikke overraskende talte Erik Kjærgaard for reformer, der udvider arbejdsudbuddet, hvorimod Jens Bundvad var mere bekymret for dagpengeniveauet og den aktive arbejdsmarkedspolitik.

Paneldebatten understregede således indirekte en pointe fra den akademiske forskning: at flexicurity ikke blev lavet og ikke vil blive lavet ifølge et ukompliceret design. Snarere er flexicurity udtryk for politiske kompromiser, der udvikles konstant, hvorved balancerne mellem fleksibilitet og sikkerhed også er i konstant udvikling, og måske vil tiden vise afvikling.

Seminar om flexicurity set i lyset af finanskrisen

Paneldeltagerne: Flexicurity-modellen er ikke død

cli

Seminaret 'Flexicurity i Danmark og Europa – krise, overenskomster og europæisering' blev afholdt af FAOS den 19. november 2009.

MØDER OG NETVÆRK

Krisen som tema

Den økonomiske krise er ikke til at komme udenom i arbejdsmarkedsforskningen, og den blev da også et af temaerne for FAOS' internationale ph.d.-kursus Labour market regulation in Europe – flexicurity, integration and responses to the crisis, som blev afholdt 25.-27. november 2009.

Med 31 tilmeldte ph.d.-studerende fra 12 forskellige lande blev kurset lidt af et til-løbsstykke – influenza A gjorde dog sit til, at deltagerantallet ikke kom helt så højt op. Kurset forløb over tre dage, der fokuserede på henholdsvis de nationale arbejdsmarkeds-modellers reaktion på krisen (med særligt fokus på flexicurity), krisens indvirkning på arbejdsmarkedsreguleringen på EU-niveauet, og krisens betydning for lønmodtager-arbejdsgiverrelationer i multinationale virksomheder. Hver af de tre dage var delt op således, at formiddagen bestod af præsentationer fra forskere, som FAOS samarbejder med, og repræsentanter fra danske arbejdsmarkedsorganisationer, mens de ph.d.-studerendes projekter blev præsenteret og diskuteret om eftermiddagen.

På førstedagen var der præsentationer af Ton Wilthagen fra Tilburg Universitet i Holland, der bl.a. talte om flexicuritys relevans i krisetider, samt tidligere overvismand Niels Kjærgaard fra Københavns

Universitet, der gav en kritisk fremstilling af flexicurity i Danmark.

På kursets anden dag talte Berndt Keller fra universitetet i Konstanz, Tyskland, om status for den europæiske sociale dialog. Hans oplæg blev fulgt op af en af dialogens aktører, Jørgen Rønne fra DA, som gav en insiderberetning om samme emne. På kursets sidste dag talte Michael Morley og Patrick Gunnigle fra Limerick University, Irland, om ledelses-lønmodtagerrelationer i multinationale virksomheder og om metoder til at studere disse.

Det var første gang, FAOS udbød et ph.d.-kursus. Adskillige FAOS-medarbejdere har igennem tiden nydt godt af at have deltaget i andre forskningsmiljøers ph.d.-kurser, og de netværk, der opbygges tidligt i karrieren, har tendens til at vare ved. Der udbydes relativt få ph.d.-kurser inden for arbejdsmarkedsforskningen, så da der via et initiativ fra Københavns Universitet blev mulighed for at få et ph.d.-kursus finansieret, udnyttede FAOS chancen til at bidrage til uddannelse af egne og andre ph.d.-studerende. FAOS overvejer i øjeblikket, om ph.d.-kurset skal gentages i 2011.

mm

Program, deltagerliste og præsentationer kan findes på FAOS' hjemmeside: faos.dk/arrangementer

FAOS' første internationale ph.d.-kursus

MØDER OG NETVÆRK

Dialog om social sikring i Kina

Halvdelen af den samlede globale ledighed, som den finansielle krise udløste, har ramt Kina. Det har betydet, at omkring 25 millioner kinesiske migrantarbejdere blev arbejdsløse. Det var en af vurderingerne, som kom frem ved det fjerde EU-China High Level Roundtable on Social Security, der blev afholdt under det svenske EU-formandskab i Stockholm den 15.-16. oktober.

De to dages drøftelser var tilrettelagt således, at kinesiske og europæiske forskere og embedsmænd på skift holdt oplæg parvis omkring specifikke emner. Under overskriften 'Initiativer med henblik på at reducere

de beskæftigelsesmæssige konsekvenser af krisen' var Søren Kaj Andersen fra FAOS inviteret til at holde oplæg om de europæiske tiltag og erfaringer. Oplægget var baseret på hans analyse Tackling Job-Losses – Varieties of European Responses. Analysen præsenterer data om ledigheden i EU, initiativer, der begrænser ledigheden – herunder særligt arbejdsfordeling – samt de fortsatte diskussioner om flexicurity.

Omfanget af arbejdsløsheden i Kina er trods det ovennævnte tal vanskeligt at vurdere. De officielle ledighedstal ser ikke

FORTSÆTTES NÆSTE SIDE

FAOS-oplæg ved EU/Kina-møde om udvikling af social sikring

MØDER OG NETVÆRK

Dialog om social sikring i Kina

skræmmende ud fra et europæisk synspunkt – her opgøres den aktuelle ledighed til under fem procent. Men det er den registrerede ledighed, som bl.a. ikke inkluderer migrantarbejdere, der ikke har mulighed for at få nogen form for dagpenge eller anden social sikring. De er oftest tvunget til at tage tilbage til de landområder, de oprindeligt kommer fra. Samtidig er Kina dog kommet hurtigt tilbage på vækstsportet. En melding i rundbordssamtalerne var, at to ud af tre, der var blevet ramt af ledighed, nu er tilbage i beskæftigelse.

Trods den positive udvikling senest udløser arbejdsløshed samt den øgede ulighed mellem først og fremmest bybefolkningen i det østlige Kina og landbefolkningen i det vestlige Kina problemer. Måske mere centralt, men knapt så ofte adresseret i rundbordssamtalerne, er et generelt økonomisk behov for at øge den indenlandske efterspørgsel i Kina. Kinas vækst er baseret på den enorme eksport. Samme eksport blev hårdt ramt i den aktuelle krises første fase. Et stærkere hjemmemarked havde virket stabiliserende. Mere generelt er det mange økonomers vurdering, at Kina kun opnår en fortsat stabil vækst, hvis der kommer mere gang i det indenlandske forbrug. Netop her kan udbygningen af de sociale systemer blive afgørende, idet kineserne i langt højere grad, end hvad vi ser i OECD-landene, sparer op for at sikre sig i tilfælde af arbejdsløshed og sygdom, med henblik på børns uddannelse osv. Med andre ord skal nye social- og arbejdsmarkedspolitiske initiativer i høj grad få kineserne til at bruge de opsparede penge.

Hu Xiaoyi, viceminister for menneskelige ressourcer og social sikkerhed, forklarede, at der i dag er tre hovedelementer i nye politiske initiativer på området. For det første at skabe et universalistisk system. Alle skal omfattes, og det skal være muligt at bære ydelserne med sig, uanset hvor man bor, og hvor man arbejder. Dette princip er faktisk identisk med,

hvad vi kender fra danske velfærdsydelser. For det andet skal der ske en langt stærkere koordination mellem by- og landområder med henblik på at reducere de markante leveforskelle mellem befolkningsgrupperne. Endelig som det tredje nævnte Hu administrativ integration som et hovedelement. Målsætningen er at skabe større sammenhæng mellem centraladministrationen og administrationen på provins- og lokalt niveau.

Om end kommentarer og svar var forsigtige, er det tydeligt, at kineserne står over for enorme udfordringer. De nye sociale ydelser, man bygger op i disse år, skal nå bredt ud; målet er at dække 90 procent af befolkningen i 2020. Men ydelserne er generelt beskedne. Samtidig øges den økonomiske ulighed mellem by og land i disse år – byerne i øst er de utvetydige vækstcentre. Hvad angår offentlig administration, særligt på provins- og lokalt niveau, er korruption og mistillid fortsat et voldsomt problem. Rundbordssamtalerne er del af et femårigt projekt om samarbejde om sociale reformer, der blev påbegyndt i 2006. Formålet med projektet er at støtte 'opbygningen af sociale sikringssystemer i Kina, som garanterer tilgængelighed af passende sociale ydelser til alle kinesiske borgere', som det hedder på projektets hjemmeside. For yderligere information om projektet samt mødet i Stockholm se www.eucss.org.cn.

ska

Søren Kaj Andersen repræsenterede på konferencen såvel FAOS, Københavns Universitet, som International Center for Business and Politics, CBS, som del af et løbende samarbejde om kontakter til kinesiske forskningsmiljøer og regeringstilknyttede tænketanke. Analysen 'Tackling Job-Losses – Varieties of European Responses' kan downloades fra FAOS' hjemmeside: faos.dk.

Nye social- og arbejdsmarkedspolitiske initiativer i Kina

MØDER OG NETVÆRK

Husk tilmelding til IIRA 2010

Vær med, når FAOS er vært for IIRA European Congress 2010 på Københavns Universitet den 28. juni-1. juli. Temaet for kongressen er European Employment Relations – Crises and Visions. Sidste frist for tilmelding med reduceret gebyr ('early bird') er 22. marts 2010.

Kongressen lægger op til international dialog mellem den akademiske verden og repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og myndigheder nationalt og på EU-niveau. Ud over plenar- og workshop-præsentationer på selve kongressen vil der være mulighed for at deltage i et 'pre-congress'-seminar om den danske model med oplæg og diskussion ved repræsentanter fra DI, LO, DA, CO-industri og Beskæftigelsesministeriet. Derudover arrangeres der kongresmiddag på National-

museet, reception på Københavns Rådhus, virksomhedsbesøg, workshops og meget mere.

Samlet vil der være omkring 120 oplæg og præsentationer i løbet af kongresdagene. Alle oplæg mv. foregår på engelsk. Tilmelding og yderligere informationer på:
www.iiraeurope2010.com.

acs

IIRA – International Industrial Relations Association – er organiseret inden for rammerne af ILO og har bl.a. til formål at formidle viden om forskning og uddannelse inden for Industrial Relations-området. Centralt for dette virke står de regionale og globale kongresser.

**Early bird-deadline:
22. marts 2010**

KOLOFON

Medarbejdere i FAOS: Centerleder, lektor, ph.d., Søren Kaj Andersen · Forskningsleder, lektor, ph.d., Mikkel Maitland · Professor, fil.dr. Jesper Due · Professor, fil.dr. Jørgen Steen Madsen · Lektor, ph.d., Steen E. Navrbjerg · Adjunkt, ph.d., Trine P. Larsen · Kandidatstipendiat, cand.scient.soc. Anna Ilsoe · Ph.d.-stipendiat, cand. jur. Klaus Pedersen · Ph.d.-stipendiat, cand.scient.soc. Jens Arnholtz Hansen · Videnskabelig assistent, cand.scient.pol. Nana Wesley Hansen · Ph.d.-stipendiat, cand. scient. pol, MA, Christian Lyhne Ibsen · Administrativ koordinator, cand. mag. Anna Christine Schmidt · Informationsmedarbejder, cand. phil., Carsten Jørgensen · Institutsbestyrer, dr. Scient. soc. Carsten Strøby Jensen, associeret · Kandidatstipendiat MA, Bsc. Christina Jayne Colclough, associeret · Ph.d. mag. art, BBA Nikolaj Lubanski, associeret · Studentermedhjælper, stud.scient.soc Ask Greve · Studentermedhjælper, stud.scient.soc Camilla Hassing Grønback · Studentermedhjælper, bach.scient.soc Maja Ingerslev Pedersen · Studentermedhjælper, stud.scient.pol Nøme Schou Christensen · Studentermedhjælper, stud.scient.soc Pia Bang Jensen · Studentermedhjælper, stud.mag. Magnus Birk Clausen

FAOS-information udgives af:

Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier
Sociologisk Institut, Øster Farimagsgade 5, postboks 2099, 1014 København K.
Tlf. 35 32 32 99, Fax: 35 32 39 40, email: faos@sociology.ku.dk
www.faos.dk